

Dubbelfoto.

Cas Wepener. Pretoria: Protea Boekhuis, 2013. 95 pp. ISBN: 978-1-869-967-8.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v51i2.18>

Dubbelfoto is die eerste kortverhaalbundel van die teoloog Cas Wepener wat tot dusver veral akademiese artikels en godsdienstige boeke geskryf het. Die bundel se titel gee besondere prominensie aan die gegewe van die foto terwyl die motto wat gehaal is uit Roland Barthes se *Camera Lucida* die aandag vestig op die kyker se verhouding met die foto waarna gekyk word: "A sort of umbilical cord links the body of the photographed thing to my gaze: light, though impalpable, is here a carnal medium, a skin I share with anyone who has been photographed."

Die verhale in *Dubbelfoto* word verder saamgesnoer deur die familieverband tussen die karakters (daar is slegs enkele verhale waarin die een of ander lid van die familie nie eksplisiet ter sprake kom nie). Verhoudings en gebeure in hierdie familie word uit die perspektief van verskillende karakters en op verskillende punte in die tyd beskryf. Elke verhaal gee 'n skerf van die familie se ervarings weer sodat die leser ná die lees van die bundel byna—maar tog ook nie—in staat is om die familiegeskiedenis te rekonstrueer. Die bundel se grootste bekoring lê egter in die feit dat daar heelwat in verband met hierdie geskiedenis is wat nooit uitgespel word nie.

Die eerste verhaal "Memento mori" speel 'n sentrale rol ten opsigte van die familiegeskiedenis en die veelseggende gegewe van die foto. In hierdie verhaal vertel die ekverteller hoedat hy as kind gefassineer was deur die dubbelfoto van 'n blonde seuntjie wat op die een foto op 'n bentwood-stoeltjie sit met 'n houtperdjie in sy hand en op die ander in sy doodskissie lê. Die verteller het toe reeds besef dat daar iets besonders aan hierdie foto is omdat dit nie in een van die deftige familie-albums gehou is nie, maar in

'n hoededoos op sy ouma se kas. Dié verhaal maak 'n stelling oor die impak wat so 'n foto kan hê en die vrae wat dit kan oproep: by nabetraging besef hy dat die dubbelfoto, anders as die foto's wat 'n mens vind by die doodsberigte waarna sy ouma altyd gekyk het, op byna perverse manier bevestig het dat die lewe eindig in die dood—'n memento mori, dus.

Die verhaal van die blonde seuntjie op die foto word geleidelik vollediger deurdat dit ook vertel word vanuit ander perspektiewe soos dié van die man wat die foto geneem het ("Die kind"), van sy suster wat getrou het op die dag toe die foto geneem is ("Die troue") en ook uit sy eie perspektief in sy sterwens-oomblikke ("Sonskyn in Jerusalem"). Ten spyte hiervan is daar heelwat wat onverklaard bly in verband met die kind. In die loop van die bundel begin die leser wonder of hy nie dalk die produk is van 'n buite-egtelike of bloedskaandelike verhouding nie. Die suggestie is dus dat daar veel is in verband met die verlede, ook dié waarvan jy self die produk is, wat vir 'n mens ontoeganklik bly.

Dit is uit die gegewe van die ouerpaar Jakob en Maria, hulle vroeggestorwe seuntjie en sy suster wat getroud is sewe weke voor sy dood, wat die verhale van hulle nasate in die bundel vertak. Die seuntjie se suster speel naamlik 'n belangrike rol in 'n hele paar van die ander verhale in die bundel, naamlik "Swart óf wit", "As", "Die kind se suster" en "Die stilte ná die honde". Daar ontstaan dus 'n digte vlegwerk waarin die verhale mekaar ondersteun en gapings in die een verhaal gevul word deur informasie verskaf in 'n ander verhaal. Die leser kan met behulp van die verwysings na verskillende ruimtes (die Karoo-plaas, Jansenville, Bellville, Pretoria, Huis Najaar) die familie en hulle afstammeling volg soos wat hulle versprei het oor die land. Tydsaanduidings in die vorm van verwysings na popliedjies soos "Hotel California", die modes van die sestigs en die datumaanduidings op 'n wekker word

ook in die verhale ingewerk om die leser te oriënteer met betrekking tot die verloop van die familiegeskiedenis. Die herhalende verwysings na die houtperdjie en die bentwoodstoeltjie help verder die leser om verbande te lê en gegewens soos die (gevlekte) wit rok kry mettertyd 'n simboliese waarde. Daar is ook persoonlikhede en karaktertrekke wat herhaal word of voortgedra word in die tyd: die vrou wat wegstap van alles wanneer daar droefheid of konflik is, die onverbiddelike ma wat haar wil afdwing op haar dogter, die dogter wat op haar beurt 'n gedrewe, dominerende vrou word, die swygsame man in 'n ongelukkige huwelik en ander seuntjies wat blond is of blou oë het soos die seuntjie op sy driewiel in Bellville ("Hotel California") en die plaaswerkerskind Joseph ("Kleinbaas" en "Balaklaw"). Die verhale wat op hierdie manier inmekaar haak, word ook nie in opeenvolgende orde aangebied nie sodat die afloop van 'n gebeurtenis partymaal voor die begin daarvan weergegee word.

Die gegewe van die foto wat in die titel en eerste verhaal aan die orde gestel word, het verskillende funksies in die loop van die bundel. Die foto is beeldend van die enigmatiese aard van die verlede, dit speel 'n belangrike rol om die verhale van die familie met mekaar te verbind en dit word gebruik om naas die voortsetting ook 'n vorm van afrekening met die verlede te suggereer. Die foto's op doodsberigte en die dubbelfoto van die vroeg-gestorwe seuntjie geneem met 'n outydse kamera kom in die verhale "Memento mori" en "Die kind" ter sprake. Later in die bundel volg die verhaal "Die kind se suster" waarin die dogter van die seuntjie se suster met haar selfoon 'n foto neem van haar ma in haar doodskis nadat sy die dubbelfoto van die kind en haar ma se doodsberig op die lyk neergesit het; 'n verdere dubbelfoto dus. Reeds vroeër het ons in die verhaal "As" gelees hoe hierdie dogter se vriendin die foto op haar selfoon uitwis terwyl hulle ná die begrafnis sit

en rook. Die kyk na die foto, sê die aanhaling van Barthes wat as motto gebruik word, is 'n naelstring tussen die liggaam van die gefotografeerde en die kyker. Die lig wat in die foto vasgevang word, is 'n lyflike medium of 'n vel wat gedeel word tussen die gefotografeerde en die kyker. Die uitwis van die foto knip dus die naelstring en verbreek die band met die moeder. Dat dié moeder egter ook haar eie verhaal het om te vertel, blyk uit "Die stilte ná die honde" waarin sy haar in kamer in Huis Najaar lê en die teenwoordigheid van haar moeder as jong vrou aanvoel wat haar verwyt oor iets in verband met haar pa wat sy in daardie stadium te jonk was om te weet. Ook hier word die waarheid op tergende wyse teruggehou.

Om saam te vat, lê die krag van hierdie bundel in die wyse waarop die verhale mekaar aanvul om geleidelik samehang en 'n vollediger prentjie van die gebeure te skep. Alhoewel elkeen van die verhale op sy eie kan staan, word hulle veel ryker wanneer hulle binne die bundelverband gelees word. Die leser word geprikkel om self die verbande te lê en die legkaartstukke van die familiegeskiedenis inmekaar te pas, maar kry dit uiteindelik nie reg nie omdat voltooiing die kompleksiteit en enigma van die werklikheid sal ontken.

Daar is egter ook mindere verhale in die bundel en dit is dié wat afgesluit word met 'n besinning oor die betekenis opgesluit in die vertelde gebeure, soos "Memento mori", "Swart óf wit", "Eat, but leave me some" en "Die naelstring van ons landskap" (laasgenoemde met 'n te bewuste poging om aan te sluit by die motto van Roland Barthes). Dié soort eindes laat nie die verhaal toe om in eie reg te ontplooi nie, maar stuit dit op 'n bepaalde punt om daaruit 'n algemene waarheid of 'n heilsame insig af te lei. 'n Mens verwag dié soort einde eerder in 'n rubriek as in 'n rasegte verhaal.

Ten slotte is *Dubbelfoto* egter 'n belowende debuut waarin die leser veral beïndruk word

deur die outeur se vermoë om samehang tussen die verhale te skep.

Louise Viljoen
Lv@sun.ac.za
Universiteit van Stellenbosch
Stellenbosch